

**Přednáška č. 11 a 12 (3.12. 2024, 10.
12.2024)**
**OBČANSKÉ PRÁVO-ODPOVĚDNOST V
OBČANSKÉM PRÁVU**

JUDr. Michal Márton, Ph.D.

Odpovědnost v občanském právu

právní předpis

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, část IV. relativní majetková práva (§ 1721-3014 OZ) –hlava III. závazky z deliktů

Právní jednání jako právní důvod vyvolávající právní následky může být jak po právu, čili v souladu s právem, tj. jak právem aprobované, tak v rozporu s právem, tj. **právem reprobované**. Druhou jmenovanou kategorií označujeme jako **protiprávní jednání či protiprávní čin**.

Odpovědnost v občanském právu

Právní následky protiprávního jednání se nazývají **nepříznivé (negativní) právní následky** = vzniká **odpovědnost za toto jednání** a povinnost **nahradit škodu**.

Porušení objektivního práva (zákona) – vyžaduje se zavinění, domněnka nedbalosti (§ 2911 OZ) čím je vyšší míra zavinění, tím je vyšší je míra přičitatelnosti jednání

Dosavadní praxe vycházela z trestního práva
(úmysl přímý a nepřímý, nedbalost vědomá a nevědomá)
-vhodnější spíše úmysl (cíl způsobit následek), nedbalost hrubá a prostá

Zatímco při porušení zákona je škůdce za škodu odpovědný zpravidla pouze v případě, že ji skutečně zavinil, při porušení smluvní povinnosti a vybraných skutkových podstat zakládajících objektivní odpovědnost není zavinění vždy třeba.

=**zavinění**: zásah do absolutního práva (§ 2910 věta I. OZ); zásah do jiného práva (§ 2910 věta II. OZ), úmyslné porušení dobrých mravů = v tomto případě zákon vyžaduje úmyslné zavinění ; **nejednal-li škůdce zaviněně = vyviní se (exkulpuje)**

= **bez zavinění**: porušení smluvní povinnosti, vybrané skutkové podstaty = naplní-li liberační důvody, **liberuje se**

Zproštění se odpovědnosti za škodu

-subjektivní: exkulpace (vyvinění)

-objektivní: liberace („osvobození“)

u porušení objektivního práva – jednání je nezaviněné; nutnost prokázat naplnění liberačního důvodu; např. vlastník zvířete má plnou objektivní odpovědnost za jím chované zvíře; pokud však nad zvířetem, které mu slouží k výdělečné činnosti nezanedbal při doзору potřebnou pečlivost, **liberuje se**

u porušení smluvní povinnosti (§ 2913 OZ) - ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale **zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli; jde rovněž o liberační důvody**

Povinnosti k náhradě škůdce nezprostí

- překážka v souvislosti se škůdčovými osobními poměry nebo
- překážka vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení,
- překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat.

u porušení dobrých mravů (§ 2909 OZ) – jednání není **úmyslné** (§ 2909 OZ) škůdce, *který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit.*

u zásahu do absolutního práva; při porušení ochranné normy (§ 2910 věta I; § 2910 věta II. OZ) – jednání není zaviněné

Obecné předpoklady vzniku odpovědnostního závazku:

delikt: deliktem se rozumí nesplnění či porušení právní povinnosti

- porušení dobrých mravů (§ 2909 OZ)
- porušení zákona – zásah do absolutního práva; zásahem do jiného práva porušením ochranné normy (§ 2910 věta I. , věta II.), speciální skutkové podstaty podle § 2920-2950 OZ)
- porušení smluvního závazku (§ 2913 OZ)

újma:

škoda (újma na jmění) bývá definována jako

- **majetková újma** vyjádřitelná v penězích, zahrnuje v sobě škodu skutečnou (damnum emergens) i ušlý zisk (lucrum cessans);
- **nemajetkovou újmu** musí výslovně zakotvit zákon či smlouva, týká se zpravidla porušení přirozených práv člověka

kauzální nexus: příčinná souvislost mezi deliktem a vzniklou škodou, škoda je přímým následkem deliktu

zavinění: v případě porušení dobrých mravů úmysl, v případě porušení zákona minimálně nedbalost, která je stanovena domněnkou, jinak objektivní odpovědnost

Okolnosti vylučující protiprávnost = pouze u subjektivní odpovědnosti

Nutná obrana (2905 OZ)

kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě = vyjma **zjevně nepřiměřená způsobu útoku**

Pokud někdo někoho fyzicky napadne a ten mu v obraně rozbije hodinky, útočník nemá právo požadovat náhradu škody.

Krajní nouze (2906 OZ)

kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila = vyjma **následek je stejně závažný nebo závažnější, nebo vyvolal-li nebezpečí sám jednající**

Pokud někdo při hašení požáru ve svém bytě vytopí i sousední byty, nebude povinen hradit takto způsobenou škodu.

V případech krajní nouze a nutné obrany je nutné přihlídnout k **omluvitelnému hnutí mysli (2907 OZ)**

Základní skutkové podstaty (tzv. generální klauzule)

§ 2910 věta I. „ Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do **absolutního práva poškozeného**“

AP – zejména život, zdraví, majetek

Př. *Osoba vezme židli, kterou udeří do hlavy jinou osobu a způsobí jí tak škodu na zdraví*

§ 2910 věta II. „Škůdce, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na **ochranu takového práva**“

Ochranná norma

Př. *Řidič v důsledku nepřiměřené rychlosti dostane smyk a střetně se s protijedoucích kamionem, na němž způsobí škodu. = porušil ochrannou normu spočívající v imperativu jet přiměřenou rychlostí, kterážto povinnost chrání ostatní účastníky silničního provozu*

Základní skutkové podstaty (tzv. generální klauzule)

§ 2909 OZ „Škůdce způsobí škodu **úmyslným** porušením **dobrých mravů**“

Úmyslné zavinění

Př.

Zeť Z nemá rád svou tchýni T. Zeťovi Z je známo, že tchýně T je citově závislá na manželu – tchánovi CH, kdy několikrát sdělila, že pokud se s ním něco stane, tak nepřežije, navíc v době, kdy byl tchán hospitalizován, se její zdravotní stav prudce zhoršil. Zeť Z se rozhodl, že vyhotoví úmrtní list tchána, který je v té době na dovolené s kamarády ze studií, a tento zašle tchýni. Tchýně T po přečtení úmrtního listu skutečně dostala infarkt, ze kterého se léčí 2 měsíce.

Zvláštní ustanovení o odpovědnosti

Princip: dát poškozenému co nejširší prostor domoci se náhrady, zvláštní skutkové podstaty upravující specifické situace

- škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání
- škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi
- škoda z provozní činnosti
- škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
- škoda na nemovité věci
- škoda z provozu dopravních prostředků
- škoda způsobená zvířetem
- škoda způsobena věcí
- škoda způsobena vadou výrobku
- škoda na věci převzaté
- škoda na věci odložené
- škoda na věci vnesené
- škoda způsobená informací nebo radou

Škoda způsobena tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (§ 2920 - 2922 OZ)

Škůdce: osoba nezletilá, která nenabyla plně svéprávnosti, osoba stížená duševní poruchou

Nezl. mladší 13 let (*koncepte minimalizace odpovědnosti dětí*)

- a) primárně osoba, která nad ní vykonává dozor, není-li, pak
- b) nezletilý, ale jen za předpokladu, že spáchá jednání, které má znaky trestného činu, je-li to spravedlivé požadovat; nejde-li o toto jednání a není-li ani dozor;
- c) osoba vykonávající rodičovskou zodpovědnost, lze-li to spravedlivě požadovat

Nezl. starší 13 let

je-li ovládací a rozpoznávací schopnost zachována – škodu hradí škůdce

není-li zachována – hradí škůdce, je-li to spravedlivé s ohledem na majetkové poměry škůdce a poškozeného

Solidárně odpovědná osoba, která má nad škůdcem dohled a tento zanedbala, a to se škůdcem, který je povinen k náhradě

v celém rozsahu hradí v případě škůdce, který není povinen k náhradě

Škoda způsobena tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (§ 2920 - 2922 OZ)

Škůdce: osoba intoxikovaná (uvede se vlastní vinou do stavu, že není schopna ovládnout své jednání ani rozpoznat jeho následky) = obdobné principy jako v právu trestním

actio liberam in causa dolosa = opije se na kuráž

Př. nesnáší souseda; opije se na kuráž, aby jej zmlátil, způsobí mu zranění nosu – bude odpovídat za škodu podle obecných ustanovení – zaviněně zasáhl do absolutního práva jiného (§ 2910 věta I. OZ)

actio liberam in causa culposa = opije se, i když ví, že nemá

Př. řidič ví, že pojedou autem, napije se a přesto řídí, způsobí dopravní nehodu; bude odpovídat za škodu podle obecných ustanovení – zaviněně porušil ochrannou normu a způsobil škodu na majetku (§ 2910 věta II. OZ)

Rauchdelikt = opije se, tím se uvede do stavu, že není schopen ovládnout své jednání a tam způsobí škodu

Př. Osoba si objednává alkohol ze žalu s rozchodu s partnerem, po 8. pivu ztratí nad sebou kontrolu a způsobí škodu = odpovědnost dle § 2922 OZ

Škoda způsobená zvířetem (§ 2933-2935 OZ)

Odpovědný:

- **vlastník zvířete** bez ohledu na to, zda zvíře bylo pod jeho dohledem, pod dohledem osoby, které jej svěřil, zvíře mu uprchlo nebo se zatoulalo
- **třetí osoba, která zvíře vlastníku nebo osobě, již bylo svěřeno, svémocně odňala; ta se nikdy odpovědnosti zprostit nemůže**

Solidárně odpovědný:

- **osoba, které bylo zvíře svěřeno, chová jej nebo používá společně s vlastníkem**
- **vlastník a osoba, které bylo zvíře svěřeno v případě, že nemohli rozumně zabránit odnětí zvířete**

Liberační důvod:

Slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.

Škoda z provozu dopravních prostředků (§2927-2932 OZ)

Škůdce:

- provozovatel dopravy, provozovatel vozidla, plavidla, letadla, vyjma těch poháněných lidskou silou,
- osoba, která má dopravní prostředek v opravě,
- osoba, která bez vědomí nebo proti vůli provozovatele dopravní prostředek užila

Nelze-li provozovatele určit, má se za to, že jde o **vlastníka vozidla**.

Solidární odpovědnost: pokud provozovatel z nedbalosti umožnil užití dopravního prostředku osobě bez jeho vědomí nebo proti jeho vůli

Liberační důvod: prokáže-li provozovatel, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

Střet více provozů: střetnou-li se provozu dvou nebo více provozovatelů a jedná-li se o vypořádání mezi těmito provozovateli, vypořádají se provozovatelé podle své účasti na způsobení vzniklé škody.

škoda způsobená věcí (§ 2936-2937 OZ)

odpovídá

ten, kdo byl povinen něco plnit a použil při tom vadnou věc

(objednáte si firmu na čištění koberce a přístroj k čištění začne hořet, v důsledku čehož přijdete o koberec)

ten, kdo nad věcí měl mít dohled, způsobí-li věc škodu sama od sebe, jinak **vlastník věci**, nelze-li tuto osobu určit

liberace – prokázání, že dohled nebyl zanedbán

(osoba zapálí svíčky na adventním věnci a jde spát, v důsledku čehož vyhoří tři bytové jednotky v panelovém domě)

osoba, která užívá místo nebo jeho vlastník, odkud byla věc vyhozena nebo spadla u věci, která způsobila škodu vyhozením nebo pádem solidárně s osobou, která měla mít nad věcí dohled nebo jejím vlastníkem

manžel vyhodí v rámci italské domácnosti manželce z okna notebook, protože tráví dle jeho představ spoustu času na sociálních sítích

škoda na převzaté věci (§ 2944 OZ) – každý, kdo od jiného převzal věc, která má být předmětem jeho závazku, nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení, neprokáže-li, že by ke škodě došlo i jinak **(kabát převzatý do čistírny)**

škoda na odložené věci (§ 2945 OZ) – povinným je provozovatel, s jehož činností je zpravidla spojeno odkládání věci (věc je odložena na místě k tomu určeném/obvyklém) či provozovatel hlídaných garáží/zařízení podobného druhu, jedná-li se o dopravní prostředky v nich umístěné a o jejich příslušenství; použijí se obecné liberační důvody; právo na náhradu škody lze uplatnit nejpozději do 15 dnů po dni, kdy se poškozený o škodě musel dozvědět **(kabát odložený v hospodě)**

Odpovědnost v občanském právu

škoda na vnesené věci (§§ 2946-2949) – odpovídá provozovatel ubytovacích služeb za předpokladu, že ubytovaný vnesl věc do prostor vyhrazených k ubytování či uložení věcí; liberace – provozovatel prokáže, že by ke škodě došlo i jinak nebo že ubytovaný/jeho doprovod způsobil škodu sám; náhrada škody je limitována, ale v těchto případech se hradí bez omezení – věc byla převzata do úschovy, ubytovatel odmítl úschovu v rozporu se zákonem, škoda byla způsobena ubytovatelem/jeho zaměstnancem; nárok je třeba uplatnit do 15 dnů po dni, kdy se poškozený o škodě musel dozvědět ***(věci, které si přinesete na ubytování v hotelu)***

Odpořvednost v občanském právu

škoda způsobená informací nebo radou (§ 2950 OZ) – škodu hradí ten, kdo vystupuje jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, pokud škodu způsobí neúplnou/nesprávnou informací nebo škodlivou radou **danou za odměnu** v záležitosti svého vědění nebo dovednosti; jinak se hradí jen škoda způsobená vědomě

Aneb nehrát si za každou cenu na brouka pytlíka...

Rozsah a způsob náhrady

Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním, které musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Pokud noviny zveřejní na titulní straně lživé informace způsobilé přivodit dotčené osobě nemajetkovou újmu, neměla by být zadostiučiněním pouhá omluva na posledních stranách novin, nýbrž kupříkladu omluva zveřejněná též na titulní straně.

Rozsah a způsob náhrady

Nemajetkovou újmu je třeba **odčinit**. Zadostiučinění se poskytuje v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Náhrada při újmě na přirozených právech

Při újmě na **přirozených právech člověka** je škůdce povinen nahradit škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. Jako nemajetkovou újmu má odčinit i způsobené duševní útrapy (§ 2956 OZ). Podle § 2957 OZ musí být způsob a výše přiměřeného zadostiučinění určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné (úmyslné způsobení újmy, použití lsti, pohrůžky, zneužití závislosti poškozeného na škůdci atd.).

Rozsah a způsob náhrady

Újma na zdraví, aneb dobře mířená facka problém nevyřeší, ale způsobí...

Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (§2958-2960)

ublížení na zdraví: náleží peněžitá náhrada vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy a náhrada za ztížení společenského uplatnění, pokud vznikla poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného

usmrcení/zvláště závažné ublížení na zdraví: škůdce odčiní duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení

Rozsah a způsob náhrady

Náklady spojené s péčí o zdraví upravuje § 2960 OZ. Škůdce hradí náklady, které byly účelně vynaloženy v souvislosti s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo o jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil. Tato osoba může také požádat o přiměřenou zálohu.

Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti (§ 2962 OZ) se vypočte tak, že se od průměrného výdělků poškozeného před vznikem újmy odečte částka, která byla poškozenému vyplacena v důsledku nemoci nebo úrazu podle jiného právního předpisu. Náleží i poškozenému žáků/studentu, a to ode dne, kdy měla skončit jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava na povolání.

Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, případně při invaliditě (§ 2963 OZ) se poskytne ve výši, která je rozdílem mezi výdělků dosahovaným poškozeným před vznikem újmy a výdělků dosahovaným po skončení pracovní neschopnosti s připočtením případného invalidního důchodu podle jiného právního předpisu.

Rozsah a způsob náhrady

Náhrada za ztrátu na důchodu (§ 2964 OZ) se vypočte jako rozdíl mezi důchodem, na který vzniklo poškozenému právo, a důchodem, na který by mu vzniklo právo, jestliže by do základu, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, kterou poškozený pobíral v době rozhodné pro vyměření důchodu.

Peněžitý důchod osobě, která konala bezplatné práce pro jiného v jeho domácnosti nebo závodu (§ 2965 OZ) slouží jako náhrada toho, oč poškozený přišel.

Odbytné (§ 2968 OZ) náleží poškozenému, jestliže o to požádá a existuje pro to důležitý důvod. Odbytné se poskytuje namísto peněžitého důchodu.

Rozsah a způsob náhrady

Náklady pohřbu (§ 2961 OZ) hradí škůdce tomu, kdo je vynaložil, a to v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou podle jiného právního předpisu.

Náklady na výživu pozůstalým (§ 2966 OZ) se hradí osobám, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval/byl povinen poskytovat výživu. Výše náhrady se vypočte jako rozdíl mezi výší dávek důchodového zabezpečení poskytovaných z téhož důvodu a tím, co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by nedošlo ke škodné události, jejímž následkem byla smrt. Oprávněnými osobami jsou ty, jejichž právo na výživu bylo založeno zákonem, smlouvou, ale i ty, jimž byla výživa poskytována bez zákonného důvodu.